

О.В. Лисенко,

викладач кафедри філософії права та юридичної логіки Київського національного університету внутрішніх справ

ІДЕЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Взагалі поняття громадянського суспільства є категорією суспільно-політичних дисциплін. Фундаментальність та онтологічна вкоріненість цієї структури в суспільні форми буття передбачає багаторівневість її осмислення. Соціологія, політологія, юриспруденція, соціальна філософія, практична філософія, філософія права взаємодіють з цим поняттям на концептуальному рівні. У дискурсі, який задається метою та завданнями нашої роботи, в межах філософсько-правового аналізу ми повинні адекватно наявній соціо-політичній ситуації в Україні описати та дати синтетичну дефініцію цьому поняттю, визначити сферу його впливу, дослідити закони, закономірності та динаміку розвитку, вичленити механізми функціонування як суспільного феномену.

Громадянське суспільство є найвищою формою розвитку й організації суспільних відносин. Воно відображає автономну, самодостатню сферу не відчуженого приватного життя громадян у правовій державі, яке не зазнає впливу з боку діючих державних (владних) механізмів, доки його діяльність реалізується в межах діючого правового поля і не становить загрози й небезпеки для суспільства; з іншого боку, воно здійснює контроль і регуляцію системи державних відносин, не будучи при цьому безпосереднім суб'єктом політичних процесів, не маючи на меті захоплення та здійснення політичної влади.

Уже представники філософії Нового часу, автори договірних теорій походження держави Т. Гоббс, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, відзначали дистанціювання та делегування певної частини природних прав та інтересів на користь такого безособового утворення, яким виступила держава, з метою отримання захищеності, стабільності та порядку суспільного співжиття. З часом, відчужені права і повноваження модифікувались у владні структури. Проте лишались і невідчужені права та інтереси. Це і є саме та сфера глибоко особистісного приватного життя громадян, яка в умовах розвиненого суспільства та правової держави знаходить максимально повну легітимацію та реалізацію в громадянському суспільстві. Однак, якщо держава гарантує безпеку та захищеність громадян організованою силою влади, спираючись на примус, то громадянське суспільство є цариною соціальної та особистісної свободи, де, як окрема

людина, так і спільнота розвиваються на власній основі. Отже, у даному контексті спостерігається цікава діалектика держави та громадянського суспільства як необхідності та свободи, що корелює з класичними теоріями Г. Зіммеля, К. Поппера та Е. Дюркгейма.

Громадянське суспільство вирізняється інтеріоризацією правових і моральних цінностей, обмежує та контролює сферу впливу державних владних структур. Саме в діалектичній єдності громадянського суспільства та правової держави (із силою права, а не правом сили) починає усуватися відчуження приватного та державного, індивідуального та колективного в перспективі суспільного розвитку.

На наш погляд, найбільш ефективна розбудова громадянського суспільства можлива за таких умов: демократичного політичного режиму, федеративної або конфедеративної форми державного устрою, республіканської форми правління (парламентсько-президентської), що відображають останні тенденції в українській політиці. Це ті політичні форми, які уможливають роботу механізмів самоактуалізації, самовизначення, самореалізації на засадах плюралістичності, діалогічності та толерантності в розбудові суспільних відносин.

Прогресивність розвитку громадянського суспільства визначають такі ознаки: 1) відкритість; 2) соціальна мобільність; 3) самоорганізація; 4) діалогічність; 5) демократичність; 6) конвенційність; 7) антропоцентричність; 8) високий рівень самосвідомості та правосвідомості; 9) наявність правової держави; 10) відповідальність; 11) креативність.

До причин, що перешкоджають сьогодні розбудові громадянського суспільства в Україні, можна віднести: відсутність власне правової держави, низький рівень культурної, моральної, правової, політичної свідомості, ціннісний нігілізм, низька політична активність мас, несформованість політичної системи; відсутність контролю громадських організацій за діяльністю всіх гілок влади, що має бути зафіксований на законодавчому рівні, непрозорість виборчих процесів, використання адмін. ресурсів у виборчих процесах.